

Ahmet Grebo

MUZEJ GRADA SARAJEVA OD OSNIVANJA DO DANAS I NJEGOVI PERSPEKTIVNI ZADACI

U Sarajevu su do oslobođenja postojala dva muzeja: Zemaljski i Muzej stare pravoslavne crkve. Prvih dana po oslobođenju, 1945. godine, osnovan je Muzej revolucije, a nakon četiri godine, odlukom Gradskog narodnog odbora u Sarajevu od 19. februara 1949, i Muzej grada Sarajeva, sa zadatkom da prikuplja, sređuje, proučava i muzeološkim sredstvima prikazuje kulturnu, društveno-političku i ekonomsku istoriju grada Sarajeva i njegove bliže okoline od najstarijih vremena do danas.

RAD NA PRIKUPLJANJU MATERIJALA

Još 1948. godine, prije nego što je Muzej zvanično oformljen, Povjereništvo za kulturu i umjetnost stavilo je u zadatak profesoru Vojislavu Bogičeviću, koji je bio i prvi upravnik Muzeja, da prikuplja materijal. Rad u tom pravcu pokazao je već prve rezultate tako da je Muzej, prilikom svog osnivanja, imao izvjestan muzeološki fond, najvećim dijelom etnografskog karaktera, malu fotozbirku i biblioteku. Materijal je uglavnom prikupljan otkupom, mada je Muzej dobio na poklon nešto predmeta od tadašnje Republičke i Gradske uprave narodnih odbora. Od dobijenih predmeta za potrebe Muzeja zadržan je manji dio, dok je veći dio predat Narodnom pozorištu.

Propagandom putem radija i dnevne štampe, predavanjima i kontaktom sa većim brojem sarajevskih porodica Muzeju je uspjelo da pojača priliv predmeta za zbirke i da na taj način obogati svoj fond.

Tako je Muzej krajem 1949. godine raspolagao velikim brojem muzejskih predmeta, fotografija i bibliotekom sa oko 600 stručnih knjiga. Sav prikupljeni materijal već tada je prepariran, konzerviran, smješten i sistematizovan u pet zbirki: arheološku, etnografsku, istorijsku, umjetničku i zbirku pomoćnih predmeta.

U narednim godinama rad na prikupljanju materijala još je više intenziviran. Naročito se bogati etnografska i istorijska zbirka. U prvo vrijeme pažnja je skoncentrisana na prikupljanje raznih zanata. Neki od njih potpuno su kompletirani, i to: kujundžijski sa kalemdžijskim, cizelirskim i graverskim, kazandžijski, kovački, mumdžijski, mutabdžijski, berberski sa hirurškim priborom i priborom za obrezivanje (sunečenje), zatim opančarski sa papudžijskim, terzijski i atarski.

Djelomično su prikupljeni: dunderski, puškarski, zildžijski, čebe-
džijski i zanat križača duhana. Nedostaju još neki drugi zanati: kalu-
džijski i samardžijski, dok su neki već davno izumrli pa ne postoje nji-
hovi alati, kao: mudželitski, luledžijski, sagrdžijski i drugi.

Veliku vrijednost predstavlja kolekcija oružja (puške, dugi no-
ževi, kubure i nadžaci) zatim konjska oprema, trgovački pribor, nakit,
tekstil, čilimi i serdžade, posude, namještaj, razne knjige i trgovački
tefteri, a osobito predmeti koji ilustruju život našeg seoskog stanovni-
štva. 1950. otkupljen je od porodice Čatića posljednji sarajevski kazaski
dućan sa alatom, namještajem i izrađenim predmetima. Potom je Muzeju
predata stara jervrejska apoteka, čiji je vlasnik bio Santo Papo, a koja
je za vrijeme okupacije bila prenesena iz Sarajeva u Zagreb. Tada je i
Izvršno vijeće NRBiH poklonilo Muzeju dvije kompletne sobe namje-
štaja izrađenog u duborezu, nešto porculanskog posuda kojim se služilo
za vrijeme austrijske okupacije prilikom prijema i svečanosti. Otkup-
ljen je, takođe, i kompletan namještaj za veliku sobu u Svrzinoj kući,
zatim jedan starinski salon za izložbu austrijskog perioda. Od Štampar-
skog zavoda »Veselin Masleša« Muzeju je ustupljen stari štamparski
stroj na kome se radilo od prvih dana austrijske okupacije pa sve do
prije nekoliko godina.

Za zbirku sarajevskog atentata prikupljen je ogromni materijal
od velike istorijske i dokumentarne vrijednosti. To su uglavnom lični
predmeti atentatora i članova »Mlade Bosne«, časopisi, listovi, knjige i
ostali dokumenti. Otkupljena je i cjelokupna zaostavština pok. Nikole
Trišića, jednog od učesnika u atentatu, zatim materijal Sime Simića,
a od porodice učitelja Lazarevića razni dokumenti iz života aradskih
interniraca. Krajem 1962. godine otkupljena je i čitava zaostavština
pok. Vl. Lebedeva, koja je, poslije njegove smrti, bila pohranjena na
Kolumbia univerzitetu u Njujorku. To je arhivski materijal koji se
odnosi na sarajevski atentat i nacionalne borbe u Bosni i Hercegovini
pred prvi svjetski rat.

I umjetnička zbirka, u tom pogledu, učinila je veliki napredak.
Iako su bila skromna materijalna sredstva, skupljeno je što u vidu po-
klona, što otkupom preko 450 slika umjetničkog i dokumentarnog ka-
raktera. To su mahom pejzaži portreti starih građana, autoportreti
umjetnika, karikature i ikone.

Radom na iskopavanjima u Rajlovcu i Lužanima (Ilidža) upotpun-
jena je arheološka zbirka originalnim materijalom i ona se iz godine u
godinu bogati novim i interesantnijim predmetima.

Sa prikupljanjem predmeta i dokumenata za radički pokret i
NOB nije se počelo u pravi čas. U prvo vrijeme, s obzirom na postojan-
je Muzeja revolucije, smatralo se da taj period naše istorije ne spada
u domen rada Muzeja grada Sarajeva, a i materijal koji se odnosi na
tu temu već je uveliko bio prikupljen i smješten u zbirkama Muzeja
revolucije. Vodeći računa o toj činjenici, Muzej grada Sarajeva se u
početku uglavnom orijentisao na prikupljanje materijala iz dalje pro-
šlosti grada. Tek docnije pojačano je nastojanje da se prikuplja mate-
rijal i za tu zbirku jer i drugi muzeji zavičajnog tipa obrađuju tu

tematiku. Tako je pored svih teškoća, zadocnjenja i ostalih subjektivnih i objektivnih razloga, Muzeju uspjelo da u relativno kratkom vremenu prikupi toliko materijala da, uz djelimičnu upotrebu kopija, postavi i stalnu izložbu radničkog pokreta i NOB grada Sarajeva. U toku tog rada Muzej je došao do nekih dragocjenih i originalnih predmeta i dokumenata čime je zbirka kvalitetno obogaćena.

Za zbirku književnosti, iz koje se razvio Muzej književnosti i u 1961. godini prerastao u samostalnu ustanovu, prikupljeno je mnogo materijala.

Pored radne sobe Silvija Strahimira Kranjčevića, koju je Muzej, prilikom svog osnivanja, dobio od Zemaljskog muzeja, otkupljena je i soba Petra Kočića, sa rukopisima, namještajem, bibliotekom i ličnim predmetima, zatim: rukopisi djela Hamze Hume, Zvonimira Šubića, Marka Markovića, Zije Dizdarevića i Dušana Đurovića. Otkupljen je i komplet »Srpskog književnog glasnika«, nabavljene mnoge knjige i časopisi, umjetnički portreti nekih mrtvih i živih književnika, a cijela arhiva časopisa »Brazda« Muzeju je na poklon data.

Fond orijentalne zbirke je najmanji, a razlog su oskudna finansijska sredstva za otkup i potrebe drugih zbirki. Ali, i ovdje se u posljednje vrijeme otkup pojačao, iako ne u tolikoj mjeri kao u drugim zbirkama.

Za zbirku pomoćnih predmeta izrađeno je nekoliko maketa, među kojima se svojom umjetničkom vrijednošću i istorijskom tačnošću osobito ističe maketa stare sarajevske čaršije iz 1879. godine, djelo Husaina Karišika, za koju je dao istorijske podatke Hamdija Kreševljaković, a nacrtje ing. Jura Najdhart.

Prema tome, u vremenu od 1950. do 1960. godine oformljene su još četiri zbirke, i to: sarajevskog atentata, NOB, orijentalna i zbirka književnosti.

U mjesecu maju 1961. godine, odlukom Narodnog odbora sreza Sarajevo, književna zbirka je pretvorena u samostalnu ustanovu i tako otpala od svoje matice — Muzeja grada Sarajeva. Tom prilikom sav materijal zbirke s inventarom predat je u vlasništvo Muzeju književnosti.

Donošenjem Zakona o muzejima i u vezi s tim izrade novih Pravila o organizaciji i radu Muzeja grada Sarajeva izvršena je reorganizacija zbirki i sav muzejski materijal sistematiskan u sedam zbirki, i to: arheološku, istorijsku, NOB i socijalističke izgradnje, etnografsku, umjetničku, orijentalnu i zbirku pomoćnih predmeta.

U mjesecu aprilu 1960. godine Muzej je primio na čuvanje i upotrebu materijal sa izložbe »Sarajevo od 1945—1960«, koja je postavljena povodom proslave petnaestogodišnjice oslobođenja Sarajeva. Materijal je popisao i smješten u Muzej, ali nije inventarisan jer Gradsko vijeće Sarajeva još nije donijelo definitivnu odluku kome će predati u vlasništvo te predmete. To su uglavnom fotografije stambenih objekata, škola i komunalnog uređenja, sa svim drugim pomoćnim predmetima, kao što su: panoji, željezne šipke, reflektori, sijalice, linoleum i dr.

Ugovorom zaključenim u decembru mjesecu 1961. godine Stjepan Meze je ustupio u vlasništvo Muzeju grada Sarajeva cjelokupnu svoju zbirku, uz izvjesnu novčanu naknadu.

Pomenuti fond predstavlja veliku muzeološku vrijednost. Osobito je značajna i interesantna kolekcija jelovnika koja sadrži preko 4.000 raznih primjeraka iz svih krajeva svijeta. Neki jelovnici datiraju iz 17. vijeka, dok ih većina potiče iz posljednje dvije decenije 19. vijeka. Rađeni su na raznim materijalima: papiru, koži, drvetu, svili, mermeru i željezu, a neki su vezani za pojedine istorijske događaje i ličnosti. Osim toga, u zbirci se nalazi i razno ugostiteljsko posuđe, pribor za jelo i drugi materijal. Tu ima i fotografija, umjetničkih slika, ikona rađenih na drvetu i platnu, zatim raznog namještaja koji se upotrebljavao u minulim vremenima, starog oružja i raznih pisanih dokumenata. Tu je i kolekcija prvih tramvajskih karata, šibica, izvjestan broj talismana i hamajlija, zbirka lula i pribora za pušenje i mnogo drugih stvari koje imaju svoju vrijednost, ali funkcionalno ne pripadaju ovim kolekcijama.

Rad na sistematizaciji i inventarisanju ovog materijala već je u toku i biće završen u narednoj godini.

Pored povećanja broja predmeta i dokumenata u zbirkama, i fond biblioteke je obogaćen. Dr Dušan Marinković, profesor u penziji iz Sarajeva, zavještao je Muzeju grada Sarajeva svoju biblioteku, koja sadrži preko 1500 knjiga pisanih na našem i stranim jezicima. Knjige obuhvataju više naučnih oblasti, a ima ih priličan broj i beletrističkog sadržaja.

Prema tome, stanje u zbirkama izgledalo bi ovako:

Red. broj	Sistematske zbirke	Broj predmeta i dokumenata
1	Arheološka	559
2	Istorijska	2081
3	NOB i socijal. izgradnje	1215
4	Umjetnička	458
5	Etnografska	3562
6	Orijentalna	81
7	Zbirka pomoćnih predmeta	214
Svega		8170

U ovaj tabelarni pregled nije unesen neinventarisani materijal koji sadrži na hiljade predmeta i dokumenata, i to:

1. materijal sa izložbe »Sarajevo od 1945. do 1960. godine«
2. arhivska zaostavština pok. Nikole Trišića, koja sadrži materijal iz sarajevskog atentata i »Mlade Bosne«.
3. zbirka Stjepana Meze,
4. arhivska zaostavština pok. Vl. Ivanovića Lebedeva, koja se odnosi na sarajevski atentat i revolucionarne pokrete u BiH pred prvi svjetski rat.

Veliki dio ovog materijala po temama i sadržaju pripada istorijskoj zbirci, a manji dio ostalim zbirkama.

Tačan uvid imaće se tek kada materijal bude inventarisan, a taj rad je u toku, jer je Muzej tek krajem 1962. godine dobio kustosa istoričara.

Fototeka ima 2.522 inventarska broja, sa 8.796 fotografija, od čega otpada na predmete umjetničke zbirke 867, arherološke 1.398, orijentalne 177 i 17 raznih albuma sa 1.356 klišeja.

Ostatak od 5.000 fotografija odnosi se na: sarajevski atentat, radnički pokret i NOB i kulturnu istoriju Sarajeva.

Biblioteka, bez zavještajnih knjiga dr Dušana Marinkovića, broji 1196 knjiga i 45 bibliografskih jedinica periodike.

PROSTOR

Obezbjedenje prostora bio je najteži problem s kojim se Muzej u svom radu suočio, a koji još i danas nije riješen. U vrijeme osnivanja Muzeja njegove prostorije su se nalazile u zgradi bivše Vijećnice, a sastojale su se od jedne veće sobe koja je služila za kancelariju i jedne male sobe u kojoj je smješten prikupljeni materijal. Pošto je prikupljeni materijal uveliko prerasto prostorije kojima je do kraja 1949. godine Muzej raspolagao, iznajmljen je 1950. godine na Čaršiji jedan prostran i suh magazin u koji je stavljen materijal.

Mjeseca septembra 1950. godine Muzej je dobio nove prostorije, opet u Vijećnici, i to: osam soba, što je omogućilo normalniji rad ustanove. U te prostorije smještena je sistematska zbirka, fototeka, biblioteka, kancelarije, maketarnica i laboratorija. Tada je otpočeo i rad na velikoj maketi stare sarajevske čaršije.

Tako je privremeno riješen problem smještaja materijala, ali ono što je glavno, prostor za stalnu izložbu, Muzej još nije dobio.

Tek u mjesecu septembru 1952. godine ta zamisao je ostvarena, ali opet samo djelimično. Po iseljenju Pravnog fakulteta iz zgrade bivše Šerijatske sudačke škole. Muzej je dobio prostorije i za izložbu. Iako zgrada u potpunosti nije odgovarala muzejskoj svrsi, adaptacionim zahvatom osposobljena je da primi izložbu. Tom prilikom učinjena je velika greška što je u istu zgradu smješten i Arhiv grada Sarajeva, jer je, usljed skučenosti u prostoru, što u početku nije dolazilo do izražaja, otežan rad i razvoj i jedne i druge ustanove.

ATRIJUM MUZEJA GRADA SARAJEVA

KADAR

Uporedo sa radom na prikupljanju materijala i osposobljavanju zgrada za smještaj muzejskih izložbi trebalo je obezbijediti i kadar koji će rukovati zbirkama i obavljati druge stručne poslove.

U početku muzejsko osoblje sačinjavala su tri službenika: upravnik (istoričar), asistent (istoričar umjetnosti) i administrativni činovnik. Krajem 1949. godine Muzej je dobio još jednog asidenta.

U toku 1950. godine broj stručnog osoblja se smanjio: upravnik (profesor Vojislav Bogičević) odlazi na novu dužnost, jedan asistent (Hamid Dizdar) krajem iste godine postaje upravnik Arhiva grada Sarajeva. Od stručnog osoblja ostaje samo jedan asistent (Ljubica Mladenović) koji, pored vođenja svih zbirki rukovodi i ustanovom sve do mjeseca februara 1951. godine, kada dolazi za upravnika Muzeja profesor Ahmet Grebo. U isto vrijeme Muzej dobija i kvalifikovanog preparatora.

Kako se rad Muzeja naglo razvijao, osjetila se potreba za povećanjem kadra, i već 1953. godine Muzej je dobio arhitektu-konzervatora, koji je preuzeo sve poslove na spomenicima kulture, vršeći pri tom i nadzor nad adaptacijom centralne zgrade i drugih muzejskih objekata. Zatim su postavljena dva honorarna službenika, od kojih je jedan vodio orijentalnu zbirku, a drugi je bio tumač na izložbi u Muzeju «Mlada Bosna».

1954. godine postavljeni su kustosi etnografske i istorijske zbirke. Kustos istorijske zbirke je docnije oslobođen te dužnosti i preuzeo je pedagoški rad u izložbi.

Pošto je u to vrijeme otvorena i stalna muzejska izložba u centralnoj zgradi, postavljen je honorarni službenik tumač izložbe.

Iste godine postavljen je i bibliotekar.

U 1955. godini Muzej je dobio kustosa književne zbirke i jednog administrativnog službenika, a po odlasku honorarnog tumača iz Muzeja «Mlade Bosne». 1956. godine, i jednog profesora, koji je, pored dužnosti pedagoga, preuzeo i zbirku NOB i sarajevskog atentata.

1957. godine postavljeni su: šef računovodstva, sekretar ustanove i blagajnik za naplatu ulaznica i publikacija u izložbi.

U novembru 1959. godine Muzej je dobio i referenta za NOB i socijalističku izgradnju, a u martu 1961. i tumača u Svrzinoj kući.

Krajem 1962. god. postavljen je i kustos istorijske zbirke, čime je i ova zbirka konačno dobila za rukovoca stručno lice.

Kao pomoćno i tehničko osoblje u Muzeju rade: čuvar zgrade, koji je u stvari kvalifikovani vrtlarski radnik i brine se i o održavanju muzejskih vrtova, zatim visokokvalifikovani zidarski radnik, koji obavlja zidarske radove na muzejskim objektima, i četiri nekvalifikovane radnice koje održavaju čistoću u muzejskim objektima.

Prema tome današnje brojno stanje stručnog i administrativnog kadra Muzeja grada Sarajeva, utvrđeno novom sistematizacijom, iznosi 15, i to: direktor, viši kustos, viši konzervator, tri kustosa, dva

profesora, referent za NOB i socijalističku izgradnju, preparator, dva tumača izložbi, sekretar, šef računovodstva i režiser.

IZLOŽBE

Kako je Muzej vršio i tehničku zaštitu spomenika kulture i za tu svrhu imao raspoložive kredite, težište svoga rada bacio je na konzervaciju i restauraciju onih objekata koji su mu bili najpogodniji za smještaj izložbi i prikazivanje pojedinih tema iz kulturne i političke istorije Sarajeva. Tako je 1950. godine namješten jedan kazaski dućan u Čaršiji, a 1952. godine restaurirana je jedna od najljepših starih muslimanskih kuća, Svrzina kuća, gdje su uređeni feudalni enterijeri, i osposobljena za primanje posjetilaca.

Iste godine otpočeli su radovi i na uređenju jedne stare srpske trgovačke kuće, Despića kuće, koja je 6. IV 1953. godine otvorena za publiku.

1953. godine Narodni odbor grada Sarajeva obezbijedio je finansijska sredstva i formirao specijalni odbor, na čelu s Milošem Tolpom, za podizanje spomenika Gavrilu Principu i drugovima. Taj spomen-muzej trebalo je podignuti na onom mjestu gdje je 1914. godine izvršen atentat na austrougarskog prijestolonasljednika Ferdinanda.

Budući da je ovaj memorijalni muzej trebalo da bude odjeljenje Muzeja grada Sarajeva, to je Muzej vodio sve poslove na adaptaciji zgrade, prikupljanju materijala i aranžiranju izložbe.

I ovaj je posao uspješno završen i na Vidovdan 28. juna 1953. godine, govorom Dane Olbine, predsjednika Narodnog odbora grada Sarajeva, svečano je otvoren Muzej »Mlade Bosne«. Tako su do polovine 1953. godine otvorene četiri tematske izložbe iz kulturne i političke istorije grada Sarajeva.

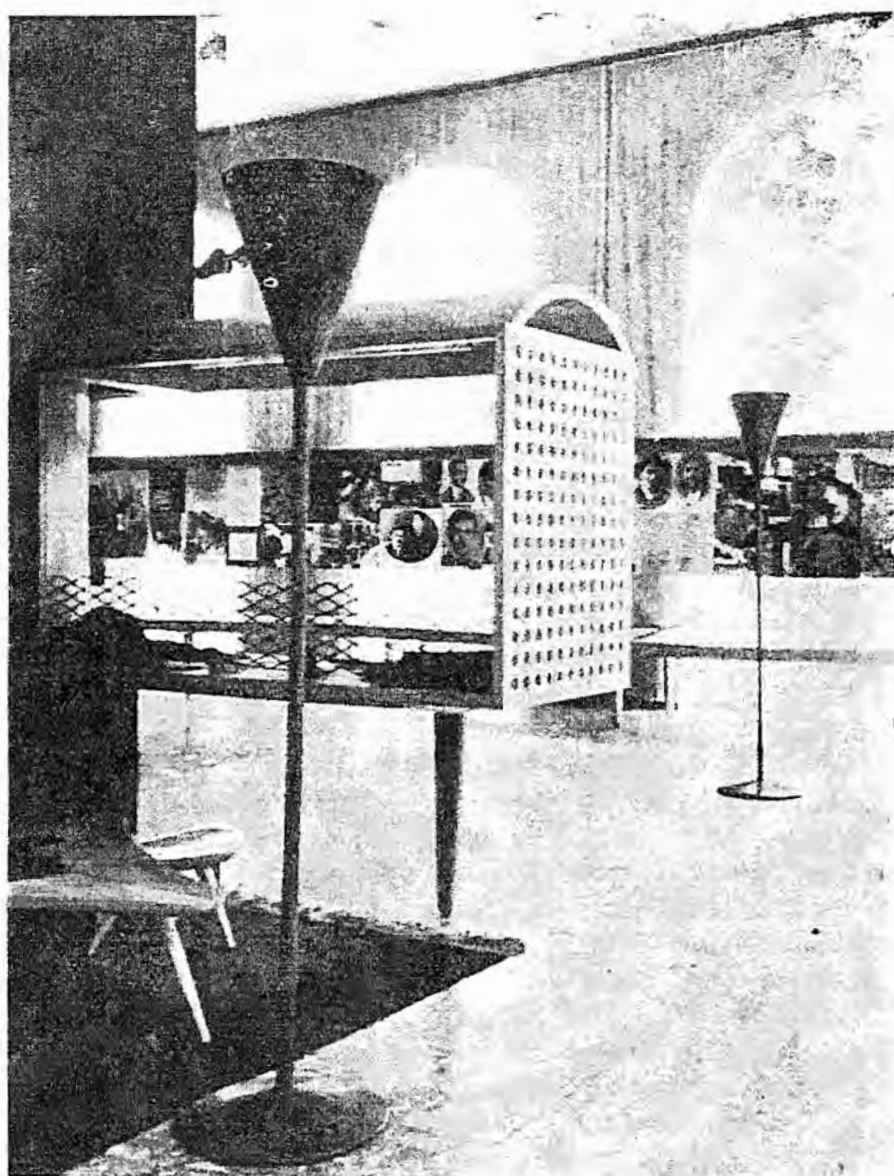
19. juna 1954. godine otvoren je prvi dio stalne muzejske izložbe, gdje je prikazana istorija grada od neolita do austrijske okupacije. I ovu izložbu otvorio je Dane Olbina.

31. jula 1956. godine otvoren je drugi dio stalne izložbe — radnički pokret i NOB. Izložbu je otvorila prigodnim govorom Olga Marasović.

Austrijski period i selo, čime bi bila završena izložba, nije se moglo prikazati, jer nije bilo potrebnog prostora, i moraće se čekati dok Arhiv grada Sarajeva iseli iz zgrade pa da se namjesti i završni dio izložbe.

Troškovi za izvedene radove na ovih pet objekata, računajući tu izradu projekata i predračuna, građevinske radove, opremu, predmete, makete, odlive, umjetničke radove, aranžiranje i sve drugo, iznosili su oko 28.000.000 dinara, od čega je otpalo na investicije 17.750.000, a ostalo na budžetska sredstva.

Pored stalnih izložbi, Muzej je u vremenu od 1958. godine do danas namjestio i četiri povremene tematske izložbe. Tako je povodom proslave pedesetogodišnjice smrti Silvija Strahimira Kranjčevića, 20

ENTERIJER MUZEJA «MLADA BOSNA»

otkobra 1958. godine, otvorena izložba o životu i djelu pjesnika. Izložbu je otvorio Salko Nazečić, profesor Filozofskog fakulteta u Sarajevu.

Da bi građane Sarajeva upoznao sa umjetničkim stvaralaštvom Srbije kroz vijekove, Muzej grada Sarajeva je preuzeo od Muzeja primijenjene umjetnosti iz Beogradu izložbu »Umjetnički vez u Srbiji od XIV do XIX vijeka«. Izložba je otvorena 23. aprila 1960. godine govorom profesora Ahmeta Grebe, direktora Muzeja grada Sarajeva.

Muzej je pripremio i spomen izložbu »Karikature Sime Draškovića«, koju je otvorio književnik Marko Marković. Izložba je otvorena 30. januara 1961. godine.

16. decembra 1961. godine otvorena je izložba »Akvareli staroga Sarajeva« govorom Rizaha Štetića, akademskog slikara.

Kroz stalne i povremene izložbe, u vremenu od 1952. godine prošlo je oko 400.000 posjetilaca, i to: 1952. g. — 5300; 1953. g. — 25.600; 1954. g. — 29.362; 1955. g. — 33.453; 1956. g. — 39.937; 1957. g. — 49.678; 1958. g. — 42.472; 1959. g. — 49.236; 1960. g. — 56.871; 1961. g. — 58.895; 1962. g. 47.355, što je dokaz velikog interesovanja i naših ljudi i stranaca za ovaj Muzej.

TEHNIČKA ZAŠTITA SPOMENIKA KULTURE

Od značaja je i rad Muzeja na zaštiti spomenika kulture.

1949. godine oformljen je pri Povjereništvu za kulturu i umjetnost Gradskog narodnog odbora referat sa zadatkom proučavanja i tehničke zaštite spomenika kulture na teritoriji grada Sarajeva.

1950. godine Povjereništvo je rasformirano i svi poslovi na zaštiti kulturnih i istorijskih spomenika prešli su na Muzej grada Sarajeva, koji je o njima vodio brigu sve do druge polovine 1956. godine, kada su prešli u nadležnost Zemaljskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti u Sarajevu. Međutim, Muzej je i dalje zadržao neke spomenike u kojima su bile smještene njegove tematske izložbe.

Zahvaljujući Gradskom narodnom odboru, koji je Muzeju stavio na raspolaganje potrebna finansijska sredstva, u vremenu od 1950. do 1956. godine, na zaštiti i konzervaciji spomenika kulture mnogo je učinjeno. Tako je u toku 1951. godine Muzej izveo spasavalačke, konzervatorske i restauratorske radove na Sinanovoj tekiji, Svrzinoj i Derzelezovoj kući.

Rad na spomenicima kulture u 1952. godini još je postao življi. Tada je izvršena konzervacija Despića kuće na Obali, restaurirana je Daira u Halačima, na Morića hanu je popravljena krovna konstrukcija, pretresen cio krov i izmijenjeni podupirači, a na Kuršumlji medresi izmijenjen je dotrajali olovni krov i izvršena djelimična drenaža.

U 1953. godini, zbog pomanjkanja finansijskih sredstava, rad na tehničkoj zaštiti spomenika kulture u priličnoj mjeri je stagnirao. Za to vrijeme stručna lica Muzeja su participirala u radu komisije koja je imala zadatak da izradi regulacionu osnovu Čaršije, pa je tom prilikom izrađen i jedan prijedlog programa koji je docnije predat Zavodu za zaštitu spomenika sa svom ostalom dokumentacijom, kada je Zavod preuzeo ove poslove.

1954. godine opravljen je veliki zid Žute tabije koji se počeo obrušavati, a te radove je finansiralo Komunalno odjeljenje NO grada Sarajeva.

Slabo građevinsko stanje spomenika kulture i pomanjkanje materijalnih sredstava potrebnih za izvođenje radova na njima potaklo je upravu Muzeja da se obrati privredi. Tako je te godine sklopljen ugovor sa upravom Gradskih tržišta kojim joj je predat na upotrebu za deset godina Brusa bezistan, s tim da ga na svoj trošak, po nacrtu i pod nadzorom arhitekta Muzeja, opravi i iskoristi kao tržnica.

Isto tako, i prostorije Morića hana ustupljene su na korišćenje raznim preduzećima i slikarima pod uslovom da iz sopstvenih sredstava izvrše opravke i da ih iskoriste u svoje svrhe.

1955. godine potpuno je zamro rad na zaštiti spomenika kulture. Tada su se samo vodile diskusije o tom u čiju nadležnost spadaju spomenici kulture grada Sarajeva i ko treba da vodi nadzor i izvodi radove na njima — Muzej grada Sarajeva ili Zavod za zaštitu spomenika kulture. Pomišljalo se čak i na osnivanje jednog biroa koji bi trebalo da oformi Narodni odbor sreza Sarajevo, ali od toga ništa nije bilo, jer su za tu svrhu nedostojala finansijska sredstva i stručni kadar.

Od 1956. godine, kada je preuzeo ingerenciju na spomenicima kulture Zavod za zaštitu spomenika, Muzej je vodio brigu samo o onim objektima u kojima su bile smještene muzejske izložbe, a to su: Svrzina kuća, Despića kuća na Obali i Despića dr Ace kuća u Sime Milutinovića ulici gdje je danas Muzej književnosti.

RAD NA ISKOPAVANJU ANTIČKE ILIDŽE

U svom djelovanju Muzej je osobitu pažnju obratio i radu na arheološkom istraživanju antičke Ilidže.

Prvi počeci iskopavanja antičke Ilidže počinju 1893. godine. Ta iskopavanja su vršena prilikom obimnih radova na izgradnji banjских i ugostiteljskih objekata. Ozbiljnija arheološka iskopavanja nisu se tada obavljala, jer za taj rad nije bilo ni finansijskih sredstava niti je angažovano stručno osoblje. Tom prilikom ing. Kelner je slučajno otkrio, rešistrovao i opisao konstrukciju zidova i građevni materijal i to publikovao u Glasniku Zemaljskog muzeja 1894. godine.

Otada pa do 1949. godine na tom lokalitetu nije se radilo. 1949. godine dr Niko Andrijašević započeo je sistematsko iskopavanje na jednom objektu, istočno od sela Lužana. Tada je otkopan jedan dio tog objekta i otkriven veliki mozaik (cca 60 m²). U tom amaterskom radu potpomogao ga je ing Moravic, koji je otkopani dio objekta tehnički snimio.

1950. godine dr Abramić iz Splita vršio je ispitivanja na tom lokalitetu, ali o rezultatima njegova rada ništa nije poznato, jer o tom nije podnio nikakav izvještaj.

1952. godine raščišćen je prostor na kome je radio dr N. Andrijašević, prošireno otkopavanje, otkriven još jedan mozaik i izvršena konzervacija otkrivenih zidova i mozaika. Te radove su obavili kustos i preparator Muzeja grada Sarajeva.

Svi ovi radovi, vršeni u periodu od 1893. 1949—1950. i 1952. nisu imali naučni karakter.

Uviđajući naučni značaj iskopavanja antičke Ilidže, uprava Muzeja je odlučila da planski pristupi ovom radu.

Zahvaljujući obilnoj finansijskoj pomoći Narodnog odbora opštine Ilidža, nastavljeni su radovi u septembru 1955. godine, pod rukovodstvom dr Esada Pašalića, profesora Filozofskog fakulteta u Sarajevu, a uz saradnju konzervatora ing Evangelosa Dimitrijevića i preparatora Ivana Tometinovića.

Otada, tj. od 1955. godine, pa do danas, otkopano je oko 4440 m² površine. Iskopavanja su vršena po svim principima moderne arheolo-

gije, pri čemu je voden dnevnik rada, inventar nalaza i inventar foto-snimaka. Po završetku svake kampanje izrađen je i tehnički snimak i nacrtani planovi iskopanog objekta, što je služilo za nastavak radova u narednim kampanjama.

Svi nalazi poslije svake kampanje očišćeni su, konzervirani i smješteni u zbirku.

Nadeni mozaici su u toku radova takode očišćeni, konzervirani i pokriveni zemljom.

Definitivno otkrivanje tih mozaika uslijediće pri konačnom uređenju arheološkog parka, koji će se uključiti u cjeloparkovsko uređenje Ilidže.

Dosada otkriveni temelji dvaju objekata, oba nepotpuna, njihova veličina, nalazi, kao što su: razni fragmenti arhitekture, novci, fragmenti keramike i zidnog maltera, bronzani privjesci, olovne vodovodne cijevi, dijelovi hipokausta, mozaici i ostali materijal svjedoči o osobitoj važnosti tih ostataka rimske kulture, kao i o postojanju jednog većeg rimskog centra na tom području.

Ostaci iskopanih objekata svjedoče o njihovim raznim namjenama, a one će se tačno ustanoviti tek po završetku iskopavanja analogijom na rimske objekte na drugim mjestima. Ove antičke iskopine predstavljaju posebni element čitavog parkovskog rješenja Ilidža — Vrelo Bosne. Predradnje se već vrše eksproprijacijom zemljišta na tom potezu i zabranom nove izgradnje.

Sa cjelokupnim uređenjem tog prostora u tijesnoj je vezi i način uređenja rimskih iskopina, prezentiranje mozaika i ostalih karakteristika rimskog građevinarstva: hipokausti, kanalizacija, vrste podova i zidova, smještaj raznih predmeta nadenih prilikom iskopavanja, kao i nastavljavanje daljih radova na arheološkom istraživanju na tom lokalitetu.

IZDAVAČKA DJELATNOST I STRUČNO-NAUČNI RAD

U okviru finansijskih mogućnosti Muzei je u toku svog djelovanja posvetio pažnju i stručno-naučnom radu. Za proteklih četrnaest godina, tj. od osnivanja Muzeja do danas, objavljeni su ovi radovi:

1. Sarajevo kroz arheološke spomenike i Sarajevo u doba turskog feudalizma — prva knjiška (dr Alojz Benac i Ljubica Mladenović);
2. Sarajevo pod austro-ugarskom upravom — druga knjiga (Todor Kruševac);
3. Prospekt izložbi Muzeja i njegovih odjeljenja (na srpskohrv., francuskom, engleskom i njemačkom jeziku);
4. Katalog izložbe — Karikature Sime Draškovića (Ljubica Mladenović);
5. Katalog izložbe — Akvareli starog Sarajeva — (Ljubica Mladenović);

Za štampu je pripremljeno:

1. Prevod knjige »Kefileme defteri« — prvi dio od M. M. Mestvice, sa predgovorom (Derviš Korkut);

2. Prevod Firakijina »Zbornika«, sa predgovorom (Derviš Korkut).

Saradnici Muzeja objavili su u našoj dnevnoj i stručnoj štampi veliki broj radova iz kulturne istorije Bosne i Hercegovine, a naročito Sarajeva.

U radu na propagandi i popularizaciji Muzeja stručni saradnici održali su preko dvadeset predavanja sa temama iz prošlosti grada na Narodnom i Radio-univerzitetu a ponajviše u raznim školama, fabrikama, preduzećima i vojnim komandama.

DRUSTVENO UPRAVLJANJE

Privremeni savjet Muzeja, u sastavu: Husein Brkić (predsjednik), dr Alojz Benac, dr Esad Pašalić, ing. Džemal Čelić, Ahmet Grebo, Ljubica Mladenović i ing. Evangelos Dimitrijević, postavljen je 1956. godine, sa zadatkom da izradi Prijedlog pravila o organizaciji i radu Muzeja grada Sarajeva.

Na osnovu člana 10 Odluke o društvenom upravljanju prosvjetno-naučnim ustanovama (Službeni glasnik NOSS br. 1/56) Narodni odbor sreza Sarajevo na sjednici Sreskog vijeća od 25. decembra 1956. godine potvrdio je Pravila o organizaciji i radu Muzeja grada Sarajeva, koja je sastavio Privremeni savjet, a pod brojem 207 od 21. februara 1957. godine imenovao članove prvog stalnog savjeta ustanove, i to:

Vasu Radića, narodnog poslanika, dr Alojza Benca, direktora Zemaljskom muzeja, dr Esada Pašalića, profesora Filozofskog fakulteta Ristu Besarovića, načelnika Savjeta za kulturu NRBiH.

Kolektiv je tajnim glasanjem izabrao dva člana Savjeta: Ljubicu Mladenović, kustosa i ing. Evangelosa Dimitrijevića, konzervatora, a direktor Muzeja Ahmet Grebo postao je član Savjeta po svom položaju.

Donošenjem novog Zakona o muzejima 1961. godine, Savjet je proširen na devet članova, umjesto sedam. Za člana je imenovan književnik Dušan Đurović, a kolektiv je izabrao Nikolu Popovića, profesora.

U tom sastavu Savjet je ostao sve do danas. Predsjednik Savjeta je dr Alojz Benac, a zamjenik Risto Besarović.

Kao što se iz samog sastava Savjeta vidi, u njemu participiraju ljudi koji su po svom interesovanju i po svojoj profesiji bliski muzejskoj problematici, i kao takvi od velike su koristi ustanovi. Rad Savjeta odvijao se u sjednicama, a one su sazivane po potrebi. Savjet je pretežno radio u punom sastavu i rješavao ona pitanja koja su predviđena godišnjim i perspektivnim planom rada Muzeja grada Sarajeva. Ponekad su sjednicama Savjeta prisustvovali i drugi članovi kolektiva, ukoliko se raspravljalo o problemima gdje je njihovo prisustvo neophodno. Zaključci sjednica Savjeta saopštavani su članovima stručnog kolegijuma, a ukoliko su imali značaja za cijeli kolektiv, obavještavani su svi službenici ustanove na radnim sastancima.

Savjet je, pored organizacionih, administrativno-finansijskih i kadrovskih pitanja, ponajviše rješavao probleme kulturno-umjetničkog sadržaja.

Na sjednicama je osobita pažnja posvećivana pregledu tematskih struktura, postavci stalnih i povremenih izložbi, izdavanju muzejskih publikacija, godišnjim planovima rada, uzdizanju stručnog kadra, rada na propagandi i popularizaciji Muzeja, zatim je raspravljano o funkcionisanju i unapređenju pedagoške službe, o posjetama Muzeju, o otkupu materijala za zbirke, o perspektivnim zadacima Muzeja i svemu onom što se odnosi na ulogu i zadatke Muzeja u našoj socijalističkoj zajednici.

Svakako da je velika pažnja posvećena i organizacionim, administrativno-finansijskim i kadrovskim pitanjima. Savjet je redovno raspravljao o finansijskom planu ustanove, završnom računu organizovanju posla u zbirkama i izložbama, rješavao o postavljenjima novih službenika, položajnim platama, unapređenjima, sistematizaciji radnih mjesta, kao i o svim drugim pitanjima koja spadaju u djelokrug ustanove.

Sva ova pitanja su redovno pretresena na sjednicama stručnog kolegijuma, o kojima je potom i Savjet raspravljao i donosio svoje zaključke i odluke.

PERSPEKTIVNI ZADACI

Za četrnaest godina svog postojanja Muzej je riješio velik broj problema, savladao mnoge teškoće i u svom radu postigao povoljne rezultate, ali pitanje od bitne važnosti za dalji razvoj ustanove, obezbjeđenje radnog i izložbenog prostora, ostalo je do danas neriješeno.

Kako se Muzej nalazi u zgradi koju dijeli s Arhivom grada Sarajeva, u nemogućnosti je da zasada, u ovim uslovima, izvrši jedan od najvažnijih zadataka — smještaj i uređenje posljednjeg dijela svoje stalne izložbe: selo kao neophodnu antitezu životu feudalaca u gradu, i period austrougarske okupacije.

Sva dosadašnja nastojanja i sve preduzete mjere u tom pravcu nisu dali pozitivne rezultate.

Međutim, u posljednje vrijeme, na nadležnim mjestima, sve veća pažnja posvećuje se pitanju smještaja Arhiva, što daje nade da će se, ako ne u ovoj, a ono bar u narednoj godini, taj problem definitivno riješiti, čime će biti konačno omogućen normalan rad i jednoj i drugoj ustanovi.

Ukoliko se ova predviđanja zaista ispune, tj. ako Arhiv dobije drugu zgradu, Muzej će tada biti u mogućnosti da izvrši svoj primarni zadatak — da završi svoju stalnu izložbu i da je preuredi, za koju svrhu su već davno izvršene izvjesne predradnje: napisana tematska struktura za cijelu izložbu, muzejski materijal u dovoljnoj mjeri prikupljen, a projekat za adaptaciju zgrade izrađen.

S tim u vezi je i pitanje definitivnog smještaja i uređenja sistematskih zbirki, koje su potpuno skućene u prostoru, a djelimično i neobezbijeđene od vlage, što može dovesti do upropaštavanja muzejskog materijala. Kao takve one su potpuno nepristupačne stručnjacima.

njihovo opremanje biće jedino moguće ako one dobiju svoj stalni prostor, što je opet uslovljeno iseljenjem Arhiva i obezbijedenjem potrebnih kredita.

Drugi isto tako ozbiljan zadatak koji traži hitno rješenje je restauracija Svrzine i Despića kuće. Ovi objekti su u velikoj mjeri ruinirani i dotrajali da je potrebno obezbijediti veća finansijska sredstva kojim bi se izvršila temeljita restauracija. Svi dosadašnji radovi izvođeni djelimično i s malim sredstvima nisu bili od velike koristi, s obzirom na slabo građevinsko stanje tih kuća.

U ovim kućama su smještena zasebna odjeljenja Muzeja grada Sarajeva. I jedna i druga su spomenici velike vrijednosti. Svrzina kuća predstavlja jedinstven primjerak stare stambene arhitekture, sa svim očuvanim odjeljenjima: muškim (selamlukom), ženskim (haremlukom), momačkom sobom, baštom i avlijom, u kojoj se u ranijim vremenima odvijao život bogatih muslimanskih porodica Gloda i Svrza.

Ne malu spomeničku vrijednost predstavlja i kuća porodice Despića.

I to je jedan vrlo interesantan objekat. Kuća je vlasništvo jedne od poznatih srpskih trgovačkih porodica koja je u nedavnoj prošlosti igrala značajnu ulogu u društveno-političkom, kulturnom i ekonomskom životu grada Sarajeva. U toj kući su davane i prve pozorišne predstave, istina samo za ograničen broj posjetilaca — za rodake i prijatelje.

Rješiti pitanje pravno-imovinskih odnosa, obezbijediti stanarima odgovarajuće stanove i izvršiti temeljite radove na restauraciji tih objekata, jedan je od ozbiljnih zadataka koje Muzej treba, uz pomoć Narodnog odbora sreza Sarajevo i drugih faktora, da izvrši kako bi se sačuvala ova dva spomenika kulture i građanima prezentirale dvije stalne tematske izložbe za koje i danas, iako još nepotpune, vlada veliki interes, a naročito kod stranaca, što bi uveliko doprinijelo i unapređenju turizma.

Osnivanje galerije, kao dependansa Muzeja grada Sarajeva, takođe je jedan od perspektivnih zadataka ustanove. Fond umjetničke zbirke raspolaže već i danas dovoljnim brojem umjetničkih radova da je u mogućnosti da namjesti jednu stalnu izložbu te vrste. To su mahom: pejzaži i vedute Sarajeva, portreti sarajevskih građana, autoportreti sarajevskih slikara, ikone i karikature.

Ukoliko se Despića kuća oslobodi još jednog stanara i ukoliko se obezbijede potrebna finansijska sredstva za adaptaciju zgrade, Sarajevo će dobiti, bez velikih izdataka još jednu solidnu umjetničku ustanovu.

Svakako da je i preuređenje izložbe Muzeja »Mlade Bosne« važan i hitan zadatak čijem rješenju treba najozbiljnije pristupiti. Taj problem je utoliko teži i složeniji što zahtijeva prethodno iseljenje i obezbijedenje stanova za nekoliko porodica nastanjenih u toj kući. Po svojoj tematici ovaj Muzej predstavlja najinteresantniji objekat, koji je u isto vrijeme i najposjećeniji, jer kroza nj godišnje prođe oko 30.000 posjetilaca. Ovakav kakav je danas, stiješnjen u prizemlju zgrade, niti

djeluje estetski niti zadovoljava funkcionalno. Najsrećnije rješenje bi bilo da se cijela zgrada, po iseljenju stanara, adaptira za potrebe Muzeja i da se u njoj, pored izložbe koja bi se proširila i popunila novim eksponatima, oformi i dokumentacioni centar za proučavanje sarajevskog atentata, jer za to postoje povoljni uslovi, s obzirom da Muzej raspolaže ogromnim arhivskim fondam koji se odnosi na tu temu.

U 1962. godini otpočeli su radovi i na adaptaciji Jevrejskog hrama u ulici Maršala Tita, što predstavlja još jedan zadatak koji Muzej treba da izvrši u što bližoj perspektivi. Za izvršenje adaptacionih radova na spomeniku Narodni odbor sreza Sarajevo odobrio je sredstva u iznosu od 13.000.000 dinara.

Građevinski radovi na hramu biće završeni u toku 1963. godine, za koje vrijeme će se izvršiti i pripreme za postavljanje izložbe »O životu Jevreja u Sarajevu«. Izložbeni materijal obezbijediće Jevrejska opština u Sarajevu. Tako će Muzej grada Sarajeva dobiti još jedan depandans u kome će prikazati cjelovitu istoriju Jevreja od njihovog dolaska u Sarajevo pa do danas, sa naročitim osvrtom na njihovo stradanje i žrtve za vrijeme drugog svjetskog rata.

Preuzimanjem zbirke Stjepana Mezea Muzeju se pružila mogućnost da uredi i postavi još jednu izložbu, odnosno da otvori ugostiteljski muzej i da na taj način dobije još jednu stalnu izložbu. Ukoliko se uspije da se nađu pogodne prostorije, na čemu se već radi, i da se obezbijede sredstva, ovakav jedan muzej, po svojoj tematici, biće jedinstvena ustanova ove vrste i predstavljaće i za naš svijet, a pogotovu za strance prvorazrednu atrakciju.

Muzej će osobitu pažnju posvetiti i izdavačkoj djelatnosti, koja je zbog nedovoljnih finansijskih sredstava i izvršavanja drugih zadataka bila donekle zanemarena.

Pored ove publikacije, koja će izlaziti povremeno, prvenstveno će se nastaviti rad na izdavanju edicije — Sarajevo od najstarijih vremena do danas — od koje su dosada publikovane, kako je već naprijed rečeno, prve dvije knjige: Sarajevo kroz arheološke spomenike i Sarajevo u doba turskog feudalizma (I knjiga) i Sarajevo pod austrougarskom upravom (II knjiga).

Dalji rad prvenstveno bi obuhvatio izdavanje monografija i drugih priloga koji bi tretirali kulturnu, društveno-političku i ekonomsku istoriju Sarajeva od najstarijih vremena do danas.

R É S U M É

MUSÉE DE LA VILLE DE SARAJEVO DEPUIS SA FONDATION JUSQU' À NOS JOURS ET SES DEVOIRS FUTURS

Le Musée de la ville de Sarajevo est fondé en mars 1949, ayant pour but de collecter, arranger, étudier et représenter par ses propres moyens l'histoire culturelle, socio-politique et économique de la ville de Sarajevo et de ses environs depuis les plus anciennes époques jusqu'à nos jours.

Depuis sa fondation jusqu'à la fin de l'année 1962 le Musée a, en partie, résolu le problème de son local, assuré les cadres professionnels et réuni beaucoup de matériaux de sorte que pendant 14 ans de son existence il a pris une place importante dans la vie culturelle de notre République.

Grâce au précieux secours matériel des pouvoirs populaires, et une compréhension totale des facteurs sociaux compétents, le Musée a réussi à ouvrir, au cours de son activité, une exposition permanente dans son bâtiment central, trois expositions concernant des sujets particuliers: Musée de la «Jeune-Bosnie», les Maisons de Svrzo et de Despić; le Musée a également publié trois livres d'histoire culturelle de la ville, tout en effectuant des travaux de conservation et de restauration des plus importants monuments culturels de la ville et organisant des fouilles des monuments antiques à Ilidža.

Tenant compte des besoins culturels de la ville, le Musée a ouvert quatre expositions périodiques qui ont suscité un grand intérêt des citoyens et qui, par leur sujets et leur arrangement, ont eu un grand succès.

Au cours de 10 ans, c'est-à-dire depuis 1953 jusqu'à 1963, plus de 400.000 personnes ont visité les expositions permanentes ou périodiques, ce qui veut dire que notre public désire connaître l'histoire de sa ville et profiter des exemples positifs de notre passé pour respecter et assimiler tout ce qui est beau et progressif.

A condition que le Musée pourra assurer les moyens financiers dans la période jusqu'à 1970, il accomplira encore beaucoup de devoirs de son domaine culturel, selon le plan perspectif de l'institution.